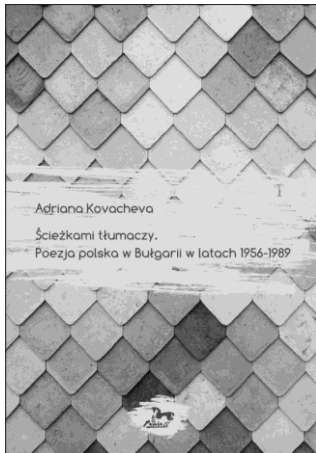

ЕЗИК ЛИТЕРАТУРА Научно филологическо списание София	Print ISSN: 0324-1270 Online ISSN: 2535-1036	LANGUAGE LITERATURE Scientific Philological Journal Sofia

2017, No 1–2, 295–297

Книжовен преглед

РЕКОНСТРУКЦИЯ НА ПРЕВОДАЧЕСКИТЕ ПЪТЕКИ

Kovacheva, Adriana. *Ścieżkami tłumaczy. Poezja polska w Bułgarii w latach 1956–1989*. Kraków, Pasáže, 2016. ISBN 978-83-64511-26-4, 326 s.

В края на 2016 г. излезе от печат монографията на младата изследователка от Познанския университет „Адам Мицкевич“ Адриана Ковачева „По пътеките на преводачите. Полската поезия в България 1956–1989“. Книгата със сериозен физически и смислов обем представлява съкратен и редактиран вариант на нейната докторска дисертация, защитена под ръководството на изтъкнатия теоретик, критик, преводач и творец проф. хаб. д-р Едвард Балшежан. Научни рецензенти на изданието са авторитетни-

те славистки Божена Токаж и Галя Симеонова-Конах. Над своето изследване А. Ковачева е работила няколко години, съчетавайки преподавателските си занимания в Познанския университет с архивни проучвания и консултации в Полша и България, сред които в Националната библиотека „Св. св. Кирил и Методий“, Софийският университет, Ягелонският университет в Краков и Литературният отдел „Юзеф Чехович“ към Люблинския музей. То е отглас и от личните предпочитания на авторката към методологически и исторически нагласи, сред които се отличават сравнително-историческият подход, интересът към женското писане и биографичната обусловеност на творческите търсения. Резултатът е особено ценна позиция в няколко области – оригинален принос към документирането на българско-полския културен диалог; поетическата рецептивистика и транслатология, литературната история на НРБ и въвеждането в научно обръщение на неизследвани документи.

Главната цел на монографията е максимално убедителна реконструкция на пътеките и мотивите, следвани от българските преводачи на полска поезия от 1956 г. до края

на социалистическата епоха. В този сложен процес авторката откроява личната мотивация на преводачите, голяма част от които сами са поети, ролята и значението на преводите в техните собствени биографии и творчески кариери, дефинирането и предпочитанията към конкретните преводни образци, културно-политическия контекст (включително тригълника автор – преводач – редактор), ограничаващ и подтикващ към многозначния жест на превеждане. В този смисъл монографията представлява разгърнат отговор на тезисите, изложени в студията на П. Карагъзов „Преводна рецепция на полската литература в България след Втората световна война“ (2002) и в текстове на К. Бахнева върху предходни литературни епохи.

Изследователското поле на А. Ковачева е със строго очертани граници, обхващащи 15-те книжни издания на полска поезия, преведена на български език в периода 1956–1989 г. Това са сборниците със стихове на Юлиуш Словацки (като част от обща антология, ред. П. Динеков, 1958), Юзеф Озга-Михалски (прев. Д. Пантелеев, 1960 и втори сборник от 1979 г., прев. П. Караангов), Владислав Броневски (ред. П. Динеков, 1961), Мария Конопницка (ред. К. Куев, 1961), Юлиан Тувим (ред. П. Динеков, 1964), Константи Илдефонс Галчински (прев. П. Стефанов, ред. П. Динеков, 1966), Тадеуш Ружевиц (прев. Д. Добрев, 1972), А. Каменска (прев. Д. Габе, 1973), Леополд Стаф (прев. К. Кадийски, 1980), Циприан Норвид (прев. А. Радева, 1981), Ярослав Ивашкевич (прев. И. Вълев, 1982), Ян Кохановски (прев. И. Вълев, 1985), Вислава Шимборска (прев. Б. Димитрова, 1989), както и преводът на „Пан Тадеуш“ от Блага Димитрова (1959 с второ издание през 1979 г.). Въпреки фиксирания период, авторката въвежда в проблематиката чрез неизбежния контекст на междувоенното двадесетилетие, обобщавайки ролята на двигателите на българско-полския поетически

диалог Боян Пенев и Дора Габе на базата на досегашните оценки за тях на изследователи от двете страни.

След уводната част книгата съдържа четири раздела, фокусиращи най-значимите изследователски сюжети за Ковачева. Това са политическата обусловеност на културния диалог, дейността на в-к „Полско-български преглед“ и дамските гласове в представянето на полската литература в страната (видни в ролите на „преводачки, писателки, съпруги и любовници“) в първия раздел, ключовите промени в обществото и литературният живот след Втората световна война във втория раздел, където с особена детайлност са реконструирани дейността на Дора Габе и нейният „епистолярен диалог“ с Анна Каменска. Третата глава се съсредоточава върху „българската Вислава Шимборска“ и естествено откроява многоаспектните контакти между бъдещата нобелистка и Блага Димитрова, дали отражение върху преводната версия на стиховете ѝ. Четвъртият раздел пренася изследователското поле върху „преводното огледало“ на Първан Стефанов, работил върху стиховете на многоликия и остро проблематичен откъм политическа коректност Константи Илдефонс Галчински.

Предложеното от А. Ковачева реконструиране на преводаческите пътеки е особено интригуващо заради избирателния фокус на авторката, обоснован логично и снабден с обхватен критически и изворов апарат при отчитане на всички значими теоретически и исторически разработки по темата. Типично полската литературоведска прецизност, която не оставя никакви съмнения, че анализирането на художественото слово е *par excellence* строго научна дейност, е обогатена от привлечените гласове на български изследователи, чрез които драматизмът на културния живот и на поетическия превод през социалистическата епоха е усетен в автентичната му и незагълхнала всеобхватност

– професионална, творческа, битова, интимна, политическа и социокултурна. Същностен принос на монографията е откряването на завесата към редица преводачески стратегии за включване и интерпретиране на проблематични откъм идеологически ограничения лирически текстове.

Заключителната част на монографията потвърждава успешността на трудното начинание – проследяването на конкретен дял от полско-българския културен диалог *на базата на*, но и *покрай* всички странични ефекти, които един поетически превод произвежда в тоталитарни условия. Обобщенията на А. Ковачева актуализират делото на Боян Пенев, което – наложено след Първата световна война крайно положителен образ на Полша и поляците, както и схващането за тяхната литература като образец за развитието на българската – се оказва удобна платформа за двустранните културни отношения и след 1945 г. Авторката подчертава, че още в междувоенния период е налице „влияние на стратегиите на политическия дискурс върху поетиката на превода“. В условията на комунистическа цензура Ковачева откроява предвидимостта на литературния живот, на фона на която обаче преводът се превръща в „своеобразна мимикрия“ – средство за прокарване на идеи, образи и имена, иначе недопустими в идеологическата парадигма. Заключение то прецизно регистрира амбивалентното положение: „Парадоксално, но тоталитарната система, цензурата и културното управление от върховете водят до еманципиране на преводачите, до възприемане на превода като анти тоталитарен инструмент и територия на относителна свобода“ (с. 289). От своя страна, самата функция на преводача търпи знаково развитие, позволяващо му да бъде и автор на предговори и бележки, като по този начин ролята на вездесъщите редактори постепенно се ограничава. Чисто литературното следствие от горните процеси е усещането, че преводът укрепва същността си на творческо

занимание. Специален акцент Ковачева поставя и върху тезата, че както по времето на Боян Пенев, така и след Втората световна война (особено чрез Дора Габе и Блага Димитрова) преводите от полски език спомагат също за женската еманципация в България.

Забележителна черта на книгата „По пътеките на преводачите. Полската поезия в България 1956–1989“ в литературноисторически план е концентрирането върху строго особен период и тематика, което същевременно откроява по напълно убедителен начин континуитета във взаимните оглеждания и приближавания между българската и полската литература. Личният авторитет и обаяние на поетите и преводачите внасят уникални штрихи към двустранните отношения, но зад тях продължава да личи канавата от мощни тенденции и закономерности, до които Адриана Ковачева достига с вещина и последователност.

Образцово издание като рецензираната тук монография съдържа и дребни недостатъци, които напомнят, че дори в XXI в. изследвания на двустранен (и най-вече двуазбучен) културен диалог са обречени на технически трудности. Убеден съм, че пропускането например на споменатата по-горе студия на П. Карагъзов в библиографията, както и цитирането на статията на М. Енчев сред латиноезичните, а не сред източниците на кирилица е плод на неизбежния слалом при преминаването от една компютърна азбука към друга, а не следствие от авторска или редакторска немарливост. Такива дребни пропуски са напомняне, че прецизният славист никога не бива да се осланя единствено на приложенията и библиографските справки, защото силата на изследването е в неговата същинска част – именно във формулирането на научния проблем.

КАМЕН РИКЕВ

Университет „Мария Кюри-Склодовска“ –

Люблин

✉ rikev@umcs.pl